

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XLVIII: PREGLED PRESUDA IZ JANUARA 2015.

5. februar 2014.

U januaru 2015, Evropski sud za ljudska prava je odlučivao u sljedećim slučajevima koji su se odnosili na slobodu izražavanja:

- **Petropavlovskis protiv Letonije** (predstavka br. 44230/06), 13. januar 2015: uskraćivanjem državljanstva nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja;
- **Marian Maciejewski protiv Poljske**, (predstavka br. 34447/05), 13. januar 2015: osudom novinara za klevetu zbog optužbi za korupciju u pravosuđu prekršeno pravo na slobodu izražavanja;
- **Rubins protiv Letonije** (predstavka br. 79040/12), 13. januar 2015: razrješenjem rukovodioca odsjeka univerziteta zbog kritike prekršeno je pravo na slobodu izražavanja;
- **Łozowska protiv Poljske**, (predstavka br. 62716/09), 13. januar 2015: osudom novinarkе za klevetu zbog neosnovanih optužbi sudije za kriminal nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja;
- **Mesut Yurtsever i drugi protiv Turske** (predstavke br. 14946/08, 21030/08, 24309/08, 24505/08, 26964/08, 26966/08, 27088/08, 27090//08, 27092/08, 38752/08, 38778/08 i 38807/08) 20. januar 2015: zabrana zatvorenicima da čitaju novine jer zatvorsko osoblje nije razumjelo kurdski jezik prekršila je pravo na slobodu izražavanja;
- **Pinto Pinheiro Marques protiv Portugala** (predstavka br. 26671/09), 22. januar 2015: osudom za klevetu zbog kritike Opštinskog vijeća prekršeno je pravo na slobodu izražavanja;
- **Kincses protiv Mađarske** (predstavka br. 66232/10), 27. januar 2015: kažnjavanje advokata zbog dovođenja u pitanje profesionalne kompetencije sudije nije prekršilo njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Navedene presude ticale su se sljedećeg:

- **Petropavlovskis protiv Letonije** (predstavka br. 44230/06), 13. januar 2015: uskraćivanjem državljanstva nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja

Ovaj slučaj se odnosio na zagovornika prava stanovnika Letonije koji govore ruskim jezikom da se obrazuju na tom jeziku i za očuvanje škola koje finansira država u kojima je ruski jezik jedini koji se koristi u nastavi. On je tražio letonsko državljanstvo, ali je njegov zahtjev odbijen otprilike u isto vrijeme kada je sprovodio opsežnu medijsku kampanju. Žalio se

Evropskom sudu za ljudska prava da mu je uskraćivanjem državljanstva prekršeno pravo na slobodu izražavanja.

Sud je utvrdio da nije prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud se nije složio sa tim da je cilj uskraćivanja državljanstva bio da ga učutka: istakao je da je podnositelj predstavke nastavio da vodi kampanju i govori javno preko nacionalnih medija. Sud je takođe konstatovao da je ostao politički aktivan na drugim pitanjima od javnog interesa, i da je postao asistent članu Evropskog parlamenta. Dalje, Sud je konstatovao da podnosilac predstavke nije nikada novčano kažnjen zbog izražavanja svog mišljenja ili učestvovanja u demonstracijama. Osim toga, Sud je konstatovao da Konvencija ne štiti „pravo“ na sticanje određenog državljanstva i da u letonskim zakonima nema osnova koji bi mu pružio takvo pravo. Na kraju, Sud je smatrao i da je sasvim legitimno da je postupak dobijanja državljanstva mogao podrazumijevati i dokazivanje određenog nivoa lojalnosti državi.

- **Marian Maciejewski protiv Poljske** (predstavka br. 34447/05), 13. januar 2015: **osudom novinara za klevetu zbog optužbi za korupciju u pravosuđu prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se odnosio na novinara nacionalnih novina koji je osuđen za klevetu zbog članka o navodnoj krađi lovačkih trofeja iz kancelarije bivšeg sudskog izvršitelja. Podnaslov članka je glasio „Lopovi u službi pravde“, a sam članak se pozivao na „mafijaško udruživanje tužioca i sudije“. Između ostalog, tekst je opisivao kako je tužilac pogrešno vodio istragu protiv bivšeg sudskog izvršitelja. Domaći sud je smatrao da su i podnaslov i pozivanje na mafiju bili klevetnički. Novinar se žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Što se tiče prve tačke osude za klevetu, koja se odnosila na fraze „lopovi u službi pravde“ i „mafijaško udruživanje tužioca i sudije“, Sud je smatrao da činjenice na osnovu kojih su objavljeni ovi komentari - naime, dug i razvučen postupak – nisu osporene i da je očigledno bilo nepravilnosti u funkcionisanju sudova i tužilaštva. Ovo je bilo pitanje od javnog interesa i trebalo je dozvoliti medijima da ga komentarišu i čak koriste oštar jezik. Uopšteno govoreći, dok je članak nesumnjivo imao kritički ton, nije imao za cilj da potkopa povjerenje javnosti u integritet pravosudnog sistema.

Što se tiče druge tačke osude za klevetu, koja se odnosila na navode da je tužilac pogrešno vodio istragu, Sud je konstatovao da su domaći sudovi ostavili bez odgovora nekoliko pitanja u vezi ponašanja tužioca i da jeste bilo brojnih nepravilnosti u istrazi koje su domaći sudovi takođe zanemarili. Komentar novinara je bio dobronamjeran i u skladu s novinarskom etikom, što su domaći sudovi zanemarili i umjesto toga se usmjerili isključivo na utvrđivanje potpune „istinitosti“ navoda. Ovim je prekršeno pravo novinara na slobodu izražavanja.

- **Rubins protiv Letonije** (predstavka br. 79040/12), 13. januar 2015: **razrješenjem rukovodioca odsjeka univerziteta zbog kritike prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se ticao rukovodioca odsjeka univerziteta koji je otpušten nakon imejla koji je poslao rektoru univerziteta u kojem je kritikovao upravu univerziteta. Domaći sudovi su odbili njegovu žalbu i on se onda žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud je smatrao da je odlukom o otpuštanju prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud je napomenuo da je otpuštanje podnosioca predstavke uglavnom bilo zasnovano na imejlu od 20. marta 2010. u kojem je on kritikovao rektora i uputio na nekoliko postojećih problema na Univerzitetu. Univerzitet je smatrao da je iznošenje ovih navoda ozbiljan prekršaj, a to su podržali domaći sudovi. Evropski sud je primijetio da je u imejlu raspravljano o pitanjima od javnog interesa - naime, o nedostacima koje je utvrdila Državna revizorska institucija i o plagijatima. Sud je takođe naveo da podnosilac predstavke nije bio uvrjedljiv u svom imejlu, niti je objavio privatne informacije koje bi narušile ugled rektora. Sud je takođe naglasio oštrinu izrečene kazne - otpuštanja.

- **Łozowska protiv Poljske**, (predstavka br. 62716/09), 13. januar 2015: **osudom novinarka za klevetu zbog neosnovanih optužbi za kriminal nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja**

Podnositeljka predstavke je bila novinarka regionalnog lista koja je osuđena za „zlomamjernu klevetu“ zbog niza članaka u kojima je spekulisala o mogućim vezama između pripadnika mafije i osoba koje rade za lokalni pravosudni sistem. Ona je pisala da je jedna sudija razriješena dužnosti zbog „skrivenih veza sa kriminalnim krugovima, ... [i] uloge koju je imala u slučajevima u koje je njen suprug bio umiješan“. Njenu žalbu je odbacio sudija pojedinac - jedini od 53 sudija žalbenog suda koji nije imao veze sa sudijom koja je podnijela tužbu zbog klevete, pa je jedini i mogao odlučivati u ovom slučaju. Novinarka se žalila Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud je smatrao da su se sporne primjedbe bavile pitanjima od opšteg interesa i da razrješenje bivše sudije nije bilo sporno. Mediji su imali pravo da to komentarišu i o tome diskutuju, a šira javnost je imala pravo da dobije ovu informaciju. Međutim, Sud je konstatovao da nije dokazano da je sudija razriješena zbog „mutnih poslova sa kriminalnim krugovima“. Osim toga, Sud je smatrao da je novinarka izuzetno dobro poznavala način funkcionisanja pravosudnog sistema, kao i da je bila dobro upućena u disciplinski postupak protiv sudije, te da je stoga trebala biti stroža i opreznija prije objavljivanja članka. Sud je smatrao da je novinarka, kada se služila riječima kojima se služila, morala znati da je njen članak mogao da naškodi ugledu sudije. Iako je Sud s jedne strane priznao pravo novinarka da diskutuje o pitanju razrješenja sudije kao o pitanju od javnog interesa, s druge strane je smatrao da novinarka nije imala dovoljno dokaza da optuži sudiju za povezanost sa kriminalnim krugovima. Stoga, Sud je smatrao da podnositeljka predstavke nije postupila dobronamjerno i u skladu sa zahtjevima profesionalne etike.

- **Mesut Yurtsever i drugi protiv Turske** (predstavke br. 14946/08, 21030/08, 24309/08, 24505/08, 26964/08, 26966/08, 27088/08, 27090//08, 27092/08, 38752/08, 38778/08 i 38807/08) 20. januar 2015: **uskraćivanjem pristupa novinama zatvorenicima jer zatvorsko osoblje nije razumjelo kurdski jezik prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se odnosio na grupu zatvorenika kojima je uskraćen pristup određenim novinama jer bi mogle „biti neprimjerenog sadržaja i ugroziti bezbjednost ustanove“. Novine su bile na kurdskom jeziku, koji zatvorsko osoblje nije znalo da čita i zato nisu mogli da utvrde da li spadaju u zabranjenu kategoriju.

Evropski sud je smatrao da je uskraćivanjem pristupa novinama povrijeđeno pravo zatvorenika na slobodu izražavanja. Sud je napomenuo da zatvorenici uživaju sva ljudska prava i slobode, osim prava na slobodu. Sud je dalje konstatovao da po turskom zakonu zatvorenici imaju pravo da primaju sve novine osim onih koje su neprimjerenog sadržaja ili ugrožavaju bezbjednost. Sud je smatrao da je zatvorenicima uskraćen pristup novinama ne zato što one spadaju u jednu od ovih kategorija, već zato zatvorsko osoblje nije moglo da procijeni njihov sadržaj. To je značilo da nije bilo jasnog pravnog osnova za odbijanje, i da je zatvorsko osoblje imalo pretjerano diskreciono pravo prilikom odlučivanja o zabrani.

- **Pinto Pinheiro Marques protiv Portugala** (predstavka br. 26671/09), 22. januar 2015: **osudom historičara za klevetu zbog kritikovanja Opštinskog vijeća prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se ticao historičara koji je predsjedavao jednim udruženjem za kulturu. Napisao je članak u novinama u kojem je kritikovao gradske vlasti zbog objavljivanja knjige sa djelima jednog lokalnog pjesnika i koje su na taj način očigledno prekršile ugovor sa njim. Osuđen je za „uvredu“, kažnjen novčanom kaznom od 2.320 € i naređeno mu je da plati 1.000 € odštete Opštinskom vijeću. Njegova žalba je odbačena uz obrazloženje da pravo Opštinskog vijeća da zaštiti svoju reputaciju ima prednost nad njegovim pravom na slobodu izražavanja.

Evropski sud za ljudska prava je našao da je osuda prekršila pravo historičara na slobodu izražavanja. Sud je napomenuo da su domaći sudovi osudili historičara po odredbi krivičnog zakonika koji zabranjuje širenje lažnih informacija koje narušavaju ugled javnih organa vlasti. Sud je smatrao da to što je historičar istakao grešku u publikaciji - naime, oni su naveli da je historičar bio uključen u objavljivanje te knjige - nije značilo da je on širio „lažne informacije“, pa je u odnosu na njega primijenjena pogrešna odredba krivičnog zakonika. To je značilo da njegova osuda nije imala odgovarajući pravni osnov u domaćem zakonu, što je samo po sebi dovoljno da se ustanovi kršenje prava na slobodu izražavanja. Evropski sud je kritikovao portugalske sudove i zbog postavljanja interesa zaštite reputacije Opštinskog vijeća iznad prava javnosti da diskutuje o pitanjima od legitimnog javnog interesa, kao i zbog oštine izrečene kazne. Sud je smatrao da je „kažnjavanje podnosioca predstavke novčanom kaznom bilo očigledno nesrazmerno i predstavljalo je prevelik i nesrazmjern teret, što je moglo da ima negativan uticaj na slobodu kritikovanja javnih ustanova“.

- **Kincses protiv Mađarske** (predstavka br. 66232/10), 27. januar 2015: **kažnjavanje advokata zbog dovođenja u pitanje profesionalne kompetencije sudije nije prekršilo njegovo pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se odnosio na advokata koji je bio kažnjen zbog kritikovanja sudije koji je sudio u jednom od njegovih predmeta. On je podnio zahtjev za izuzeće sudije zbog pristrasnosti, navodeći da sudija nije profesionalno kompetentan i da ima ličnu odbojnost prema tuženom. U podnesku je naveo da „presuda odražava lični stav sudije i nije zasnovana ni na jednom dokazu ... ne možemo da ne dovedemo u pitanje stručnost sudije. Njegovo ponašanje je vođeno favorizovanjem tužitelja ili odbojnošću prema tuženom“. Zbog ovoga je protiv njega pokrenut disciplinski postupak i kažnjen je sa 570 € zbog narušavanja dostojanstva sudstva. Njegove žalbe su odbačene.

Evropski sud je smatrao da je advokat svojim izjavama zaista omalovažavao profesionalne kompetencije sudija i navodio je da sud zaobilazi zakon. Sud je utvrdio da je advokat mogao istaći suštinu svog prigovora bez iznošenja ovakvih navoda. Sud je takođe konstatovao da je podnosilac, kao advokat, bio obavezan da se pridržava pravila profesionalnog ponašanja, i da se od njega očekuje da doprinese radu pravosuđa i tako održi poverenje javnosti u njega. Imajući u vidu da je advokat kažnjen samo novčano i da mu nije izrečena nijedna druga kazna, Sud je utvrdio da ovom sankcijom nije prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta „Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici.
